

Ten geleide

Dit nummer opent met een artikel van Lily Faas over de wijze waarop de Cubaanse overheid de aidsproblematiek aanpakt. De gehele seksueel actieve bevolking van het eiland werd getest op HIV-seropositiviteit en iedereen die positief was, werd opgenomen en geïsoleerd in een sanatorium. Geen enkel ander land heeft zulke drastische maatregelen willen of durven nemen. Faas bespreekt de beeldvorming rond aids en aidsbestrijding bij de Cubaanse overheid, de artsen, de bevolking, de patiënten en bij buitenlandse critici. Zij beschrijft het aidsbeleid en laat zien dat het deel uitmaakt van de Cubaanse cultuur betreffende seksualiteit, het socialistisch ethos en het anti-Amerikanisme en 'anti-kapitalisme'. Het Cubaanse aidsprogramma kan gezien worden als een demonstratie van de Cubaanse visie op de verantwoordelijkheden van de staat en een kritiek op de morele en politieke laksheid van de rest van de wereld, met name de VS.

René Devisch beschrijft en analyseert de praktijken van genezers bij de Yaka in Zaïre als een symbolisch drama waarin de patiënt eerst wordt afgezonderd en dan weer opgenomen in de gemeenschap en de ruimte van het dagelijkse leven. De genezer, die zowel regisseur als speler is in dit drama, beschikt over een groot aantal metaforische rollen en overdrachtsmechanismen om zijn doel te bereiken. Devisch bespreekt vier van deze metaforen: de genezer kan optreden als 'moederlijke oom', jager-strikzetter, demiurg en wever.

De Yaka zien het lichaam als een delicate balans van krachten, als een 'grensgebied' tussen ego en anderen, tussen binnen en buiten, vroeger en later. Ziekte wordt gezien als een probleem dat zich bij deze 'grenzen' afspeelt, bijvoorbeeld als een te grote openheid die leidt tot een invasie en uitholling van de betreffende persoon, of als het omgekeerde, een te grote geslotenheid die 'verstikking' tot gevolg heeft. De symbolen van de genezer, schrijft Devisch, zijn effectief in het stoppen en 'omkeren' van dergelijke ziekmakende processen en het herstellen van welzijn.

Gerard Roelofs heeft onderzoek gedaan naar gebedsgenezing bij charismatische katholieken in Antwerpen. In zijn bijdrage aan dit nummer beschrijft en analyseert hij de gebeurtenissen tijdens een massale gebedsbijeenkomst in Nederland die geleid werd door de Canadese priester Tardif. Uit zijn beschrijving blijkt onder meer het belang van het woord als medicijn. De kracht van taal is een vertrouwd thema in de antropologie "men denke aan Malinowski's beschrijving van magie bij de Trobrianders en aan medisch-antropologische bijdragen van Lévi-Strauss, Tambiah, Herzfeld en Joel Kuipers.

Roelofs plaatst de genezende kracht van het woord in zijn eigen samenleving, maar buiten de muren van het biomedisch instituut. De gebedsgenezer Tardif spreekt algemene 'woorden van kennis' die door individuele aanwezigen in het

publiek worden opgenomen en toegepast op zichzelf. Roelofs: "... met de woorden van kennis krijgen de patiënten bouwstenen aangereikt waarmee ze een verhaal kunnen produceren dat hun eigen genezingservaring vorm en inhoud verleent."

Willem F.L. Buschkens verdedigt de stelling dat de geringe bereidheid van autochtone artsen in ontwikkelingslanden om op het platteland te werken mede te verklaren is vanuit het lage peil van hun medisch-technische vaardigheden. Zij voelen zich in het isolement van hun rurale situatie onzeker en vinden dat zij er om die reden niet goed kunnen functioneren. Buschkens is van mening dat de factor van onzekerheid over technische vaardigheid vaak over het hoofd gezien wordt omdat de artsen zelf er liever niet over spreken en andere redenen noemen. Zes collega's reageren op Buschkens' stelling. Buschkens zelf besluit de discussie met vier aanbevelingen.

In zijn repliek op een eerder verschenen commentaar van Filip De Boeck gaat Sjaak van der Geest in op de 'bewegingen' van metaforen. Deze hebben vaak een concretiserend effect, maar ze kunnen ook het tegenovergestelde teweegbrengen en de 'gelaagdheid' en ongrijpbaarheid van ervaringen onder woorden brengen. In medische praktijken, stelt hij, lijken metaforen echter vooral gebruikt te worden om de ziekte-ervaring concreet en daarmee grijpbaar en behandelbaar te maken.

In dit nummer treft men nog een uitgebreide rubriek berichten aan, met name over komende en voorbijgane wetenschappelijke bijeenkomsten, en een groot aantal boekbesprekingen en signalementen.